

Tvångsåtgärder enligt livsmedelslagen, Shell Raasepori Karjaa

SYMI 23.05.2024 § 20
231/11.06.00/2024

Kompletterande material:
Inspektionsprotokoll 6.4.2023 och 22.11.2023,
Inspektionsprotokoll med hörande 18.3.2024,
Genmäle 28.3.2024.

BAKGRUND

Vid rutininspektioner i Tamoils Oy:s (FO-nummer 0603440-4) restaurang Shell Raasepori Karjaa 4.4 och 15.11.2023 konstaterades vilseledande marknadsföring av glutenfria livsmedel. Restaurangen marknadsför "söta och salta produkter gjorda på glutenfria råvaror" på särskilda skyltar på betjäningssdisken. Dessutom är flera matportioner på menyn märkt med ett G, som förklaras med "glutenfria ingredienser". Om kunderna frågar om matens innehåll, poängterar man ändå muntligt, att det inte är fråga om glutenfria slutprodukter. Den skriftliga och den muntliga marknadsföringen är alltså motstridiga. Skriftligt antyder man, att glutenfria alternativ finns, men man tar inte ansvar för glutenhalten i slutprodukten.

Enligt bilagan i Europeiska kommissionens förordning nr. 828/2014: "Uppgiften "glutenfri" får endast användas om livsmedel som innehåller högst 20 mg gluten/kg i livsmedel som säljs till slutkonsumenten."
Tamoils Oy marknadsför sina glutenfria råvaror, men man säljer dem inte till slutkonsumenten. Ur marknadsföringen utesluter man hur tillredningen i restaurangen påverkar slutprodukternas kvalitet.

Restaurang Shell Raasepori Karjaa har i samband med inspektionerna fått anvisningar och uppmaningar att rätta till sin marknadsföring under år 2023 och 2024. Inga åtgärder har ändå vidtagits. Tamoils Oy hördes därför om ett förslag om föreläggande 18.3.2024.

Sydspetsens miljöhälsa har flera gånger rådfrågat Livsmedelsverket om tolkningshjälp av ovan citerade EU-lagstiftning. Enligt Livsmedelsverket är marknadsföringen vilseledande för kunder, om det inte också står, att slutprodukten inte är glutenfri. Detta motiveras med att, kunderna inte har möjlighet att uppskatta korskontaminationsrisken i restaurangköket och kunderna kommer nödvändigtvis inte att tänka på, att marknadsföringstexten innebär, att den serverade slutprodukten inte är glutenfri.

Företaget har ett flertal motsvarande livsmedelslokaler också utanför Sydspetsens miljöhälsas verksamhetsområde. Tamoils Oy marknadsför sina glutenfria ingredienser även på en websida, som är gemensam för alla Shell- och St1-servicestationer i hela Finland. Sydspetsens miljöhälsa har 18.3.2024 överfört ärendebehandlingen till Livsmedelsverket till de delar som gäller hela landet.

GENMÄLE

Tamoils Oy har lämnat in ett genmäle 28.3.2024.
Tamoils Oy medger ett par fel i sin marknadsföring av glutenfria livsmedel på affärskedjans gemensamma nationella meny på websidan

www.helmisimpukka.fi. Enligt genmålet kommer feLEN att rättas senast 22.5.2024.

Tamoils Oy har dock inte för avsikt att ändra sin marknadsföring av glutenfria råvaror. Enligt genmålet finns det ingen lagstiftning, som förbjuder meddelanden om att en produkt är framställd av glutenfria råvaror. Tamoils Oy anser att det är fråga om en frivillig tilläggsuppgift till kunderna. Då man inte kan garantera glutenfria livsmedel, är anses det tryggare för kunden, att meddela, att endast råvarorna har varit glutenfria. Tamoils Oy menar, att man på det sättet snarare har försökt undvika att kunderna får vilseledande information och att marknadsföringen inte har varit förmånlig för restaurangen, eftersom det utesluter servering till personer, som behöver strängt glutenfri kost.

BEHANLING AV GENMÅLET

Ovan citerade EU-förordning (818/2014) bestämmer, att begreppet "glutenfri" får användas endast om livsmedel, som säljs till slutkonsumenten, om glutenhalten är högst 20 mg/kg. Den produkt, som marknadsförs, ska alltså avse livsmedlet sådant som det är vid försäljningstidpunkten innefattande hanteringsprocessen i restaurangen. I praktiken betyder detta, att lagstiftningen förbjuder marknadsföring av glutenfria råvaror, om det inte är råvarorna, som säljs direkt till slutkonsumenten.

Märkningen av glutenfria livsmedel är frivillig för företaget så som Tamoils Oy meddelar. Om Tamoils Oy endast avlägsnar alla märkningar om glutenfria råvaror, uppfyller marknadsföringen lagstiftningens krav. Inga ersättande märkningar behövs.

G-märkningarna, som Tamoils Oy använder, är mycket vanligt förekommande för att ange glutenfria livsmedel. Då Tamoils Oy använder G-märkningar för att ange produkter av glutenfria råvaror, kan denna skillnad var oklar och synnerligen otrygg för kunderna. Det går inte för Tamoils Oy att garantera, att alla kunder frågar om tilläggsinformation, efter att de redan har läst den skriftliga informationen. Sydspetsens miljöhälsa har med stöd av Livsmedelsverket upprepade gånger konstaterat, att Tamoils Oy:s marknadsföring av glutenfria råvaror är vilseledande för kunderna och alltså inte alls trygg, så som Tamoils Oy framhåller.

Antalet celiakiker, som behöver strängt glutenfri kost är betydligt färre än antalet personer, som önskar glutenfria alternativ på grund av livsstilsmässiga orsaker. Tamoils Oy menar, att det inte har varit förmånligt, att utesluta celiakiker från kundkretsen. Uteslutandet har dock sannolikt en ytterst liten ekonomisk betydelse jämfört med att man med benämningen "glutenfria råvaror" försöker locka till sig kunder, som av andra än medicinska skäl vill ha livsmedel med låg glutenhalt. Den nuvarande marknadsföringen kan däremot betyda en väsentlig livsmedelssäkerhetsrisk och därigenom en ekonomisk risk för Tamoils Oy, ifall företaget skulle bli ersättningskyldig till celiakiker, som inte har kunnat tolka restaurangens information och som fått allvarliga sjukdomssymptom.

SLUTSATSER

De rättelser, som kommer att göras på sidan www.helmisimpukka.fi, är ändamålsenliga. Den obligatoriska livsmedelsinformationen, som ges till kunderna i restaurang Shell Raasepori Karjaa är också tillräcklig. Märkning av

glutenfria livsmedel är däremot inte obligatorisk. Om frivillig märkning används, måste också den vara korrekt, tydlig och lätt att förstå för konsumenterna. Restaurangens skriftliga marknadsföring av livsmedel, som är gjorda av glutenfria råvaror antyder att livsmedlen har speciella egenskaper, som personalen i själva verket inte garanterar att produkterna har. Livsmedelsinformationen är därför inte lätt att förstå så som förutsätts i lagstiftningen. Marknadsföringen ger istället en vilseledande bild av produkternas innehåll och konsumenterna antas själv kunna bedöma glutenhalten utan kännedom om förhållandena i köket. Begreppet "glutenfri" används inte för att hjälpa personer med glutenintolerans, så som avses i bestämmelserna om märkningar av glutenfria livsmedel. Tamoils Oy kan redan ha fått ekonomisk vinning på bekostnad av celiakikernas livsmedelssäkerhet, genom att man via marknadsföringen lockar till sig en kundgrupp, som prioriterar livsmedel med låg glutenhalt, utan att den exakta glutenhalten är kritisk. Detta kan medföra väsentliga risker för personer, som av medicinska skäl behöver glutenfri kost. Rutintillsynen har således inte räckt till för att få kontroll över riskerna i verksamheten i enlighet med kraven i livsmedelslagstiftningen. (Lindqvist)

Behandling vid mötet

Konstaterades att verksamhetsidkaren har skickat epost i ärendet den 13.5.2024 (kompletterande material). Ur eposten framkom inte sådan ny information som skulle föranleda en ändring i beslutsförslaget.

Förslag (Kuula)

Ansvarig part:
Tamoils Oy (FO-nummer 0603440-4),
Sahaajankatu 50,
00880 Helsingfors

Objekt:
Shell Raasepori Karjaa,
Läppåkersgatan 1,
10320 Karis

Sydspetsens miljöhälsonämnd beslutar om tvångsåtgärder enligt följande förslag: Med stöd av livsmedelslagens 55 och 66 § föreläggs Tamoils Oy att omedelbart avsluta den skriftliga, den muntliga och den elektroniska marknadsföringen av glutenfria råvaror, vilken lätt vilseleder konsumenterna. Föreläggandet gäller alla marknadsföringskanaler, som används för restaurang Shell Raasepori Karjaa.

MOTIVERINGAR

Livsmedelslag (297/2021) 6 §, 1 mom.:

"En livsmedelsföretagare ska i sin verksamhet se till att livsmedlen till sina kemiska, fysikaliska, mikrobiologiska och hälsomässiga egenskaper är lämpade som människoföda och att de inte orsakar fara för människors hälsa. Företagaren ska också se till att livsmedlen och informationen om dem inte vilseleder konsumenterna."

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna (förordningens namn förkortat), artikel 7:

"1. Livsmedelsinformation får inte vara vilseledande, i synnerhet
a) när det gäller vad som är utmärkande för livsmedlet, särskilt dess art, identitet, egenskaper, sammansättning, kvantitet, hållbarhet, ursprungsland eller härkomstplats, framställnings- eller produktionsmetod,
b) genom att livsmedlet tillskrivs verkningar eller egenskaper som det inte har,

c) genom att det antyds att livsmedlet har speciella egenskaper, då i själva verket alla liknande livsmedel har sådana egenskaper, framför allt genom att närvaron eller frånvaron av vissa ingredienser och/eller näringsämnen särskilt framhävs, d) genom att det genom utseendet, beskrivningen eller genom presentationer i bild antyds att produkten innehåller ett särskilt livsmedel eller en ingrediens trots att en beståndsdel som normalt förekommer naturligt eller en ingrediens som normalt används i det livsmedlet har bytts ut mot en annan beståndsdel eller ingrediens.

2. Livsmedelsinformation ska vara korrekt, tydlig och lätt att förstå för konsumenten.

3. Om inte annat följer av undantag i unionsrätten för naturliga mineralvatten och livsmedel för särskilda näringsändamål, får livsmedelsinformation inte tillskriva livsmedel egenskapen att förebygga, behandla eller bota mänskliga sjukdomar eller hänvisa till sådana egenskaper.

4. Punkterna 1, 2 och 3 ska även tillämpas på

a) reklam,

b) presentationen av livsmedel, särskilt med avseende på deras form, utseende eller förpackning, de förpackningsmaterial som används och det sätt på vilket livsmedlen arrangeras samt den miljö i vilken de exponeras."

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna (förordningens namn förkortat), utdrag ur artikel 36:

"1. Om den livsmedelsinformation som avses i artiklarna 9 och 10 ges på frivillig basis, ska denna information uppfylla kraven i kapitel IV avsnitten 2 och 3.

2. Livsmedelsinformation som ges på frivillig basis ska uppfylla följande krav:

a) Den ska inte vilseleda konsumenten, i enlighet med vad som avses i artikel 7.

b) Den ska inte vara tvetydig eller förvillande för konsumenten.

c) Den ska i förekommande fall vara grundad på relevanta vetenskapliga uppgifter.

3. Kommissionen ska anta genomförandeakter om tillämpningen av de krav som avses i punkt 2 i den här artikeln när det gäller följande frivilliga livsmedelsinformation:

a) Information om eventuell och oavsiktlig förekomst i livsmedel av ämnen eller produkter som orsakar allergi eller intolerans."

Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 828/2014 om kraven på tillhandahållande av information till konsumenterna om frånvaro och reducerad förekomst av gluten i livsmedel, utdrag ur bilaga:

"De uppgifter om frånvaro eller reducerad förekomst av gluten i livsmedel som får användas och villkoren för detta

A. Allmänna krav

GLUTENFRI

Uppgiften "glutenfri" får endast användas om livsmedel som innehåller högst 20 mg gluten/kg i livsmedel som säljs till slutkonsumenten."

Beslut

Förslaget godkändes

Tilläggsuppgifter

Direktör för hälsoövervakningen Katianna Kuula, 040 1359 222